

**Aanvullend flora- en faunaonderzoek t.b.v.
sloop- en renovatiewerkzaamheden in
de Lingewijk te Gorinchem
en de Flora- en faunawet**

**Aanvullend flora- en faunaonderzoek t.b.v.
sloop- en renovatiewerkzaamheden in
de Lingewijk te Gorinchem
en de Flora- en faunawet**

Aanvullend flora- en faunaonderzoek t.b.v. sloop- en renovatiewerkzaamheden in de
Lingewijk te Gorinchem en de Flora- en faunawet

Opdrachtgever: Woningcorporatie Poort 6
Contactpersoon: Dhr. J.J. Ponsen
Samenstelling: Margot Vervoort

Aanvullend flora- en faunaonderzoek t.b.v. sloop- en renovatiewerkzaamheden in
de Lingewijk te Gorinchem en de Flora- en faunawet. [Samenst.: Vervoort, M.];
Dordrecht: Strix/NWC

Trefw.: Flora- en faunawet, Lingewijk, Gorinchem.

W749/ p13-003

Niets uit deze uitgave mag worden openbaargemaakt, danwel verveelvoudigd,
door middel van: druk, fotokopie, microfilm of op enige andere wijze, zonder
voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever of de opdrachtgever.

Dordrecht, mei 2013

Inhoudsopgave

1	Aanleiding en doel	7
2	Gebiedsbeschrijving	9
3	Wettelijk kader	13
3.1	<i>De Flora- en faunawet</i>	13
4	Toetsing Flora- en faunawet	17
4.1	<i>Methode</i>	17
4.2	<i>Resultaten</i>	18
4.2.1	Lingewijk-Zuid	18
4.2.2	Lingewijk-Noord	20
4.2.3	Zandvoort-Midden	21
4.3	<i>Conclusie en aanbevelingen</i>	23
Bijlage 1:	Tabellen Flora- en faunawet	
Bijlage 2:	Vogels en de Flora- en faunawet	
Bijlage 3:	Vleermuizen en de Flora- en faunawet	

Afbeelding 1. Globale ligging van het onderzoeksgebied (rood omcirkeld) in de 'Lingewijk' in de gemeente Gorinchem.

Bron: Google Earth

Afbeelding 2. Ligging van de verschillende deelgebieden in de 'Lingewijk' te Gorinchem die door het NWC reeds in 2004 (paars), 2005 (groen), 2009 (oranje), 2010 (geel) en 2011 (rood) onderzocht zijn en in 2013 (blauw) onderzocht zullen worden.

Bron: Google Earth

1 Aanleiding en doel

De gemeente Gorinchem en woningcorporatie Poort 6 zijn bezig met opwaardering van de woonwijk 'Lingewijk' in de gemeente Gorinchem (zie afbeelding 1), een langlopend project waarbij delen van de bestaande bebouwing worden gesloopt en vervangen door nieuwbouw en een deel op hoog-niveau wordt gerenoveerd. Voor overige delen vindt regulier onderhoud plaats.

In het kader van de Flora- en faunawet dient bij ruimtelijke ontwikkelingen en ingrepen onderzoek gedaan te worden naar de aanwezigheid van strikt beschermde natuurwaarden en moet een beoordeling gemaakt worden van eventuele negatieve effecten van de plannen op deze waarden.

Een groot gedeelte van de wijk is reeds opgewaardeerd. Hiervoor heeft het Natuur-Wetenschappelijk Centrum (NWC) in 2004 en 2005 onderzoek gedaan naar het voorkomen van beschermde flora en fauna in het plangebied en geadviseerd in het kader van de natuurwetgeving. Daarnaast heeft het NWC in 2009, 2010 en 2011 aanvullende vleermuisinventarisaties uitgevoerd ten behoeve van een deel van de geplande sloop- en renovatiewerkzaamheden (zie afbeelding 2).

Woningcorporatie Poort 6 heeft het NWC gevraagd een aanvullend flora- en faunaonderzoek en vleermuisinventarisaties ten behoeve van de sloop en hoog-niveau renovatie van een aantal resterende woningeenheden in de Lingewijk (zie afbeelding 2).

Afbeelding 3. Plattegrond van de wijk 'Zandvoort-Midden' met hierop in kleur aangegeven welke vorm van opwaardering voor de woningen gepland is. Groen = normaal onderhoud; blauw = hoog-niveau renovatie (40 jaar); geel = 15-jaars ingreep; oranje = groot onderhoud (25 jaar); rood = sloop/nieuwbouw; paars = voorgenomen sloop (gefa-seerd).

Bron. Woningcorporatie Poort 6

2 Gebiedsbeschrijving

De wijk Lingewijk bevindt zich in de gemeente Gorinchem (provincie Zuid-Holland), ten noorden van het oude centrum (zie afbeelding 1). Deze wijk is in verschillende fases (2004, 2005, 2009, 2010 en 2011) door het NWC onderzocht op beschermde flora en fauna in het algemeen en vleermuizen en vogels met een vaste verblijfplaats in het bijzonder.

Realisatie van een zorgcentrum in 'Lingewijk-Zuid' (2004)

Ten behoeve van de realisatie van een zorgcentrum is een aantal woningen aan de zuidkant van de Lingewijk gesloopt. Voorafgaand aan de sloop is dit deelgebied in 2004 door het NWC onderzocht op aanwezigheid van beschermde flora en fauna (incl. een vleermuisinventarisatie). Het gebied wordt oostelijk begrensd door de W. de Vries Robbenweg. De noordelijke grens doorkruist de Elsje van Houweningenstraat na het eerste woningblok. Verder grenst het gebied zuidelijk aan een begraafplaats en oostelijk aan een scholencomplex (zie afbeelding 2). Het plangebied bestond grotendeels uit twee huizenrijen en een kale plaats waar twee flatgebouwen hadden gestaan. Verder lag er in het zuiden een grasveld, waarlangs een slootje liep, wat struweel en een ruig weilje met enkele bomen. Voor aanvullende informatie, zie de volgende rapportage:

- Veen, L., *'Inventarisatie van vleermuizen te Gorinchem in verband met sloopwerkzaamheden en advisering m.b.t. de Flora- en faunawet'*, 2004.

Ontwikkeling van woningbouw in 'Lingewijk-Noord' (2005)

Ten behoeve van de ontwikkeling van woningbouw en bijbehorende voorzieningen heeft het NWC in 2005 het noordelijke deel van de Lingewijk onderzocht op aanwezigheid van beschermde flora en fauna (zie afbeelding 2). Het plangebied ligt in het noorden van de Lingewijk. Het Merwedekanaal vormt de westelijke begrenzing, aan de noordzijde wordt de wijk begrensd door de A15. De oostelijke begrenzing wordt globaal gevormd door de Arkelse Onderweg en de IJsbaan, de zuidelijke begrenzing door de Loevesteinlaan en de Jacob van der Ulftstraat (zie afbeelding 2). In dit deelgebied waren enkele bedrijven en twee flatgebouwen gesitueerd. Daarnaast was er een speeltuinvereniging, een waterplas van een ijsbaanvereniging en van een voormalig zwembad (natuurbad), een extensief beheerd grasland voor recreatief gebruik, een klein bosstruweel, schoolgebouwen (Wellantcollege), enkele kleinere gebouwen, intensief gebruikt grasland, enkele bomenrijen en watergangen aanwezig. De te slopen Hal van Zuidema is aanvullend onderzocht op aanwezigheid van vleermuisverblijfplaatsen. Voor aanvullende informatie, zie de volgende rapportages:

- Bruijn, J. de, 'Beschermden dier- en plantensoorten in Lingewijk-Noord in de gemeente Gorinchem - inventarisatie en advisering i.v.m. de Flora- en faunawet en Rode Lijst', 2005;
- Veen, L., 'Vleermuisverblijfplaatsen in de te slopen Hal van Zuidema (Lingewijk-Noord) te Gorinchem', 2005.

Sloop en grootschalige renovatie van woningen in 'Zandvoort-Midden' (2009, 2010, 2011 en 2013)

De onderzoeksgebieden waar in 2009, 2010, 2011 en 2013 een flora- en faunaonderzoek en aanvullend onderzoek naar vleermuizen en vogels met een vaste verblijfplaats (zie methode omschrijving in hoofdstuk 3) zijn/worden uitgevoerd, omvatten het deel van de wijk Zandvoort (voorheen Lingewijk) waarbinnen sloop- en grootschalige renovatiewerkzaamheden zijn gepland. Dit gebied bestaat uit bebouwing, inclusief bijbehorende tuinen, en wordt aan de noordkant begrensd door de Jacob van de Ulftstraat en de Abraham Bloemaart Cornelisz.straat, aan de oostkant door de Maria van Reigersbergenstraat, aan de zuidkant door de Herman de Ruyterstraat en aan de westkant door de D.R. Kamphuisenstraat. Kap van laan/straatbomen is geen onderdeel van de plannen (zie afbeelding 3).

In 2009 zijn de objecten (woningen) onderzocht waarvoor groot onderhoud (25 jaar) is gepland, in 2010 de objecten met een 15-jaars ingreep en in 2011 enkele van de te slopen objecten (zie afbeelding 3 en tabel 1 voor betreffende objecten). Voor aanvullende informatie met betrekking tot deze deelprojecten, zie de volgende rapportages:

- Normann, R., 'Onderzoek naar vleermuizen en vogels met een vaste verblijfplaats in te onderhouden gebouwen in de wijk 'Zandvoort-Midden' te Gorinchem en de Flora- en faunawet', 2009;
- Keur, E. van der, 'Onderzoek naar vleermuizen en vogels met een vaste verblijfplaats in te onderhouden woningen in de wijk 'Zandvoort-Midden' te Gorinchem en de Flora- en faunawet', 2010;
- Vervoort, M., 'Onderzoek naar vleermuizen en vogels met een vaste verblijfplaats in te slopen woningen in de wijk 'Zandvoort-Midden' te Gorinchem en de Flora- en faunawet', 2011.

In 2013 zullen de resterende objecten die worden gesloopt, of waarvoor hoog-niveau renovatie (40 jaar) is gepland, worden onderzocht op geschiktheid voor en aanwezigheid van beschermde soorten flora en fauna (zie afbeelding 3 en tabel 1 voor betreffende objecten).

Tabel 1. Overzicht van objecten die door het NWC onderzocht zijn (worden) op aanwezigheid van verblijfplaatsen van vlemuizen en vogels met een vaste verblijfplaats

Jaar	Straatnaam	Huisnummers
2009	Abraham Bloemaart Cornelisz.straat	1-11 (oneven)
	Adriaan Daetselaarstraat	1-15 (oneven), 2-4 (even)
	Hendrik Verschuringstraat	37-39 (oneven), 38-42 (even)
	Jan van der Heijdenstraat	43
	Maria van Reigersbergenstraat	1-7 (oneven), 4-16 (even)
2010	Abraham Bloemaart Cornelisz.straat	13-39 (oneven)
	Dirk Raphaelsz. Kamphuijzenstraat	2-34 (even)
	Hendrik Verschuringstraat	21-35 (oneven), 22-36 (even)
	Jakob van der Uiftstraat	31-41 (oneven)
	Jan van der Heijdenstraat	3-41 (oneven), 4-12 (even)
2011	Adriaan Daetselaarstraat	17-19 (oneven), 6-8 (even)
	Jan van der Heijdenstraat	14-24 (even)
2013	Elsje van Houweningenstraat	1-15 (oneven), 2-18 (even)
	Herman de Ruyterstraat	3-35 (oneven)
	Hugo de Grootstraat	17-55 (oneven), 28-64 (even)

3 Wettelijk kader

3.1 De Flora- en faunawet

Een groot deel van de inheemse dier- en plantensoorten is beschermd middels de Flora- en faunawet (2002). De bepalingen van deze wet zijn van grote invloed op ruimtelijke ingrepen, zoals het aanleggen van infrastructuur, het realiseren van bebouwing, het uitbreiden van industriegebieden, enzovoort. Bij (ruimtelijke) ingrepen moet op basis van de Flora- en faunawet een toetsing plaatsvinden. Deze toetsing moet de volgende onderdelen bevatten:

- Inventarisatie van wettelijk beschermde flora- en faunasoorten in het plangebied en binnen de invloedssfeer van het project of plangebied;
- Inventarisatie/beoordeling van (significant) nadelige effecten op deze beschermde soorten en hun habitat (zowel binnen het plangebied als in de invloedssfeer van het plangebied), als gevolg van de plannen of ingreep;
- Een opname van maatregelen die de negatieve effecten op de beschermde soorten en hun leefgebieden mitigeren en/of compenseren.

Sinds 2005 zijn de beschermde soorten uit de Flora- en faunawet verdeeld in drie groepen die, op grond van het Besluit aanwijzing dier- en plantensoorten Flora- en faunawet, ondergebracht zijn in drie tabellen (voor betreffende soorten zie bijlage 1: Tabellen Flora- en faunawet):

Tabel 1: Algemene soorten

Voor deze soorten geldt een vrijstelling. Er hoeft geen ontheffing van de Flora- en faunawet aangevraagd te worden, maar wel moet de zorgplicht worden nagekomen.

Tabel 2: Overige soorten

Als een goedgekeurde gedragscode op de activiteiten van toepassing is, geldt een vrijstelling voor deze soorten. Er hoeft geen ontheffing van de Flora- en faunawet aangevraagd te worden, maar de activiteiten moeten aantoonbaar worden uitgevoerd zoals in de gedragscode staat. Tevens geldt de zorgplicht.

Als niet gewerkt kan worden volgens een goedgekeurde gedragscode, maar wel maatregelen genomen kunnen worden om de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats te garanderen, hoeft geen ontheffing van de Flora- en faunawet aangevraagd te worden. Om zeker te weten of de mitigerende maatregelen voldoende zijn en er inderdaad geen ontheffing nodig is, kan een ontheffing aangevraagd worden om de maatregelen (goed) te laten keuren.

Als niet gewerkt kan worden volgens een goedgekeurde gedragscode en geen maatregelen genomen kunnen worden om de functionaliteit van de voortplantings- en/of rust- en verblijfplaats te garanderen, dient een ontheffing aangevraagd te worden. De aanvraag wordt beoordeeld op de volgende punten:

- In welke mate wordt de functionaliteit van de vaste voortplantings-, rust- en/of verblijfplaats aangetast door de activiteiten?
- Komt de gunstige staat van instandhouding niet in gevaar?

Soorten van Tabel 3: Soorten bijlage 1 Besluit aanwijzing dier- en plantensoorten / bijlage IV Habitatrichtlijn (HRL)

Als mitigerende maatregelen genomen kunnen worden om de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats te garanderen, hoeft geen ontheffing van de Flora- en faunawet aangevraagd te worden. Om zeker te weten of de mitigerende maatregelen voldoende zijn en er inderdaad geen ontheffing nodig is, kan een ontheffing aangevraagd worden om de maatregelen (goed) te laten keuren.

Als geen of alleen compenserende maatregelen genomen kunnen worden om de functionaliteit van de voortplantings- en/of rust- en verblijfplaats te garanderen, dient een ontheffing aangevraagd te worden op grond van een wettelijk belang uit artikel 2 van het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten (soorten bijlage 1 Besluit) of uit de Habitatrichtlijn (soorten bijlage IV HRL).

Deze belangen zijn:

- Bescherming van flora en fauna (b)
- Volksgezondheid of openbare veiligheid (d)
- Dwingende reden van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en voor het milieu wezenlijk gunstige effecten (e)

En alléén voor soorten van bijlage 1 Besluit:

- Uitvoering werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling (j)

De aanvraag wordt beoordeeld op de volgende punten:

- In welke mate wordt de functionaliteit van de vaste voortplantings-, rust- en/of verblijfplaats door de activiteiten aangetast?
- Is er een wettelijk belang (belang b, d, e of j)?
- Is er een bevredigende oplossing?
- Komt de gunstige staat van instandhouding niet in gevaar?

Bij de aanvraag van een ontheffing Flora- en faunawet zijn een activiteitenplan en - in sommige gevallen - een compensatieplan, noodzakelijk. Hierin staan de bevindingen uit de flora- en faunatoets kort vermeld en worden de maatregelen beschreven die uitgevoerd zullen worden om er voor te zorgen dat de bescherm-

de soorten in (de omgeving van) het betreffende gebied duurzaam in stand gehouden zullen worden.

4 Toetsing Flora- en faunawet

4.1 Methode

De deelgebieden Lingewijk-Zuid en Lingewijk-Noord zijn in 2004 en 2005 onderzocht op aanwezigheid van beschermde soorten flora en fauna. Hierbij zijn de verschillende soortgroepen (grondgebonden zoogdieren, vleermuizen, vogels, amfibieën, vissen, herpetofauna, ongewervelden en flora) in kaart gebracht. Het deelgebied Zandvoort-Midden (voorheen Lingewijk-Midden) is specifiek onderzocht op de aanwezigheid van vleermuizen, vogels met een vaste verblijfplaats en flora. De aanwezigheid van strikt beschermde soorten uit overige groepen (grondgebonden zoogdieren, amfibieën, vissen en ongewervelden) werd op basis van voorgaande onderzoeksresultaten (2004 en 2005), verspreidingsgegevens en biotoopeisen uitgesloten. Tijdens het onderzoek naar vleermuizen, vogels met een vaste verblijfplaats en flora zijn eventuele waarnemingen van bovengenoemde overige soortgroepen wel genoteerd. Voor een methodebeschrijving van de reeds afgeronde deelonderzoeken (2004, 2005, 2009-2011) wordt verwezen naar de betreffende rapportages (zie pagina 9 en 10).

Een deel van de woningen in Zandvoort-Midden, die gesloopt zullen worden of waarvoor hoog-niveau onderhoud is gepland, is nog niet onderzocht. Voor deze resterende objecten zal in 2013 een nader onderzoek naar aanwezigheid van vleermuizen, vogels met een vaste verblijfplaats en flora worden uitgevoerd. Zie onderstaande methodebeschrijving voor deze soortgroepen.

Vleermuizen

Bij vleermuizen zijn, behalve de dieren zelf, ook de verblijfplaatsen (incl. functionele omgeving) jaarrond beschermd (zie bijlage 3). De te slopen en renoveren gebouwen binnen het plangebied zijn potentieel geschikt als verblijfplaats voor vleermuizen. Vleermuizen gebruiken het landschap gedurende het jaar op verschillende manieren (i.e. kraamplaats, zomerverblijfplaats, paarverblijf, winterverblijfplaats, jachtgebied). Teneinde de verschillende functies die het gebied mogelijk heeft voor vleermuizen te inventariseren, worden in totaal 4 vleermuisinventarisaties volgens het vleermuisprotocol* uitgevoerd; tweemaal in de kraam/zomerperiode (half mei-half juli 2013) en tweemaal in de zomer/paarperiode (half augustus-begin oktober 2013).

* Sinds mei 2009 is het Vleermuisprotocol vastgesteld. Dit is opgesteld door het Netwerk Groene Bureaus en de Zoogdierverseniging VZZ in overleg met de Dienst Landelijk Gebied (DLG) en de Gegevensautoriteit Natuur (GaN). Het protocol dient als leidraad voor het bepalen hoe en hoe vaak geïnventariseerd moet worden om te voldoen aan de Flora- en faunawet.

Deze vleermuisinventarisaties zijn gericht op de aanwezigheid van vleermuisverblijfplaatsen en vinden plaats in de avond (startend ruim voor de uitvliegtijd van vleermuizen) of in de ochtend (startend ruim voor de invliegtijd van vleermuizen). Determinatie zal gebeuren met behulp van batdetectors (type Petterson D-100). Gezien de grootte van de oppervlakte met bebouwing en de (on)overzichtelijkheid van de bebouwing zullen voor elke ronde 8 manavonden of 5 manochtenden nodig zijn om het gebied te overzien.

Vogels met een vaste verblijfplaats

Ook voor vogels met een vaste verblijfplaats geldt dat, behalve de dieren zelf, tevens de verblijfplaatsen (incl. functionele omgeving) jaarrond beschermd zijn. De gebouwen in het plangebied zullen overdag worden onderzocht op sporen (braakballen, veren, uitwerpselen, etc.) en nesten (o.a. oude kraaiennesten) van deze soortgroep en de betreffende vogelsoorten zullen worden geïnventariseerd op geluid, zicht en territoriumindicerend gedrag. Daarnaast zullen tijdens de vleermuisonderzoeken de verblijfplaatsen van gierzwaluwen in kaart worden gebracht.

Vaatplanten

Voor zover mogelijk wordt het plangebied (exclusief de tuinen, tenzij er reden voor is om aan te nemen dat daar beschermde flora kan voorkomen) middels een inspectie te voet in mei/juni 2013 dekkend onderzocht worden op aanwezigheid van groeiplaatsen van beschermde vaatplanten, waaronder muurplanten.

4.2 Resultaten

4.2.1 Lingewijk-Zuid

NB. De onderstaande resultaten zijn gebaseerd op het flora- en faunaonderzoek dat in 2004 door het NWC in de Lingewijk-Zuid is uitgevoerd en zijn dus gedateerd. Voor een uitgebreide omschrijving van de resultaten wordt verwezen naar de betreffende rapportage (zie pagina 9).

Grondgebonden zoogdieren

Uit onderzoek dat in 2004 door het NWC is uitgevoerd, kwam naar voren dat het plangebied Lingewijk-Zuid alleen geschikt leefgebied biedt voor algemeen beschermde grondgebonden zoogdiersoorten, zoals:

- Egel (*Erinaceus europaeus*)
- Mol (*Talpa europaea*)
- Gewone bosspitsmuis (*Sorex araneus*)
- Dwergspitsmuis (*Sorex minutus*)
- Huisspitsmuis (*Crocidura russula*)
- Rosse woelmuis (*Clethrionomys glareolus*)

- Veldmuis (*Microtus arvalis*)
- Aardmuis (*Microtus agrestis*)
- Bosmuis (*Apodemus sylvaticus*)
- Wezel (*Mustela nivalis*)
- Bunzing (*Mustela putorius*)

Vleermuizen

Alleen de Gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*) is in het plangebied waargenomen. De soort werd voornamelijk langs de voorzijden van de huizenrijen aangetroffen en alle waarnemingen betroffen jagende of passerende individuen. Er was in de betreffende huizen geen kraamkolonie aangetoond. Het vleermuisprotocol was ten tijde van het uitgevoerde onderzoek echter nog niet van kracht, waardoor het daadwerkelijke belang van het gebied destijds voor vleermuizen niet volledig in kaart is gebracht.

Vogels

Ten tijde van het veldonderzoek bood het plangebied geen geschikt leefgebied voor vogels met een vaste verblijfplaats. Wel zijn algemene vogelsoorten waargenomen, zoals Merel (*Turdus merula*), Winterkoning (*Troglodytes troglodytes*) en Vink (*Fringilla coelebs*).

Herpetofauna

In de omgeving van het onderzoeksgebied zijn groene kikkers gehoord. Ten tijde van het veldonderzoek (2004) was de sloot, die de zuidelijke begrenzing van het plangebied vormt, het enige aanwezige water. Deze sloot was destijds ecologisch arm; er was nauwelijks tot geen onderwatervegetatie aanwezig en ook moerasplanten (o.a. riet) ontbraken. Bovendien was de sloot schaduwrijk. Er zijn geen amfibieën waargenomen, maar wel kunnen algemene soorten als Kleine watersalamander (*Triturus vulgaris*), Gewone pad (*Bufo bufo*), Bruine kikker (*Rana temporaria*) en Grote groene kikker (*Rana ridibunda*) of Middelste groene kikker (*Rana kl. esculenta*) in en rond deze sloot voorkomen.

Vissen

De watergang die het plangebied begrensd, was ten tijde van het veldonderzoek in 2004 arm aan visfauna. Beschermden soorten werden hier niet verwacht.

Ongewervelden

Er zijn slechts enkele soorten ongewervelden beschermd. Deze zijn over het algemeen zeer zeldzaam en gebonden aan zeldzame biotopen. Het plangebied herbergt deze biotopen niet, dus beschermde ongewervelden worden er niet verwacht.

Flora

In het plangebied zijn ten tijde van het veldonderzoek in 2004 geen beschermde plantensoorten aangetroffen.

4.2.2 Lingewijk-Noord

NB. De onderstaande resultaten zijn gebaseerd op het flora- en faunaonderzoek dat in 2005 door het NWC in de Lingewijk-Noord is uitgevoerd en zijn dus gedateerd. Voor een uitgebreide beschrijving van de resultaten wordt verwezen naar de betreffende rapportages (zie pagina 10).

Grondgebonden zoogdieren

Er zijn in het plangebied alleen algemeen beschermde grondgebonden zoogdieren waargenomen, namelijk Egel en Mol. Beide soorten werden aangetroffen in het gebied van de ijsbaan en tevens werden molshopen aangetroffen in het grasland. Het gebied rond het oude zwembad en het bosgedeelte zijn geschikt voor verschillende algemeen beschermde grondgebonden zoogdieren, zoals Bosmuis, Dwergmuis (*Micromys minutus*), Gewone bosspitsmuis, Huisspitsmuis en Rosse woelmuis. Daarnaast kunnen marterachtigen, zoals Bunzing en in mindere mate Wezel in het gebied van de ijsbaan en het oude zwembad voorkomen. In de meer open delen van het plangebied komt naar alle waarschijnlijkheid de Veldmuis voor. In het noordoostelijke deel van het plangebied zijn mogelijk soorten als Veldmuis en Bosmuis aanwezig.

Vleermuizen

De volgende vleermuissoorten zijn in het plangebied aangetroffen: Gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*), Ruige dwergvleermuis (*Pipistrellus nathusii*) en Laatvlieger (*Eptesicus serotinus*). Van deze drie soorten is de Gewone dwergvleermuis het meest waargenomen. Alle boomrijen in het plangebied worden in meer of mindere mate bezocht, maar de bovengenoemde soorten jagen vooral bij de boomgroepen en het water van het oude zwembad en de boomrijen bij de ijsbaan. Voor kraamkolonies zijn ten tijde van het veldonderzoek geen aanwijzingen gevonden.

De Hal van Zuidema is, voorafgaand aan de sloop, middels een avondinventarisatie aanvullend onderzocht op aanwezigheid van eventuele vleermuisverblijfplaatsen. Het vleermuisprotocol was ten tijde van het uitgevoerde onderzoek echter nog niet van kracht, waardoor het daadwerkelijke belang van het gebied destijds voor vleermuizen niet volledig in kaart is gebracht.

In de kraamperiode van vleermuizen is in het zuidoostelijke deel van de hal een individu van de Gewone grootoorvleermuis (*Plecotus auritus*) waargenomen. Mogelijk was er sprake van meer dan 1 individu, maar grote aantallen van deze soort (zoals een kraamkolonie) waren ten tijde van het avondbezoek zeker niet aanwezig. Bovendien was de hal niet geschikt als winterverblijfplaats voor gewo-

ne grootoorvleermuizen. Van de Gewone dwergvleermuis zijn meerdere individuen rond het gebouw waargenomen, tot laat in de ochtend (rond de invliegtijd van vleermuizen). Er zijn echter geen verblijfplaatsen vastgesteld. Aangezien er geen zwerm- of aanvliegedrag werd waargenomen (dat normaliter voor het invliegen enige tijd vertoond wordt) en omdat er rond de Hal van Zuidema meerdere en meer geschikte alternatieve verblijfplaatsen aanwezig zijn, werd niet verwacht dat er invliegende dieren gemist zijn of dat er in andere perioden van het jaar verblijfplaatsen van de Gewone dwergvleermuis in de loods aanwezig zijn. Gezien de kenmerken van het gebouw werd aangenomen dat de loods voor overige vleermuissoorten niet van belang was.

Vogels

Er zijn in Lingewijk-Noord geen vaste verblijfplaatsen van vogels aangetroffen. Wel is het plangebied van belang voor algemeen beschermde vogelsoorten, waaronder verschillende watervogels, moerasvogels en park/stadsvogels.

Amfibieën

Ten tijde van het veldonderzoek (2005) zijn Kleine watersalamander, Gewone pad, Meerkikker/Middelste groen kikker en Bruine kikker aangetoond. Vooral in de gedeelten met water (het oude zwembad en de ijsbaan), maar ook in de sloot tussen het grasland en de bedrijventerreinen komen deze dieren algemeen voor. Alle sloten van het plangebied bevatten in meer of mindere aantallen amfibieën.

Vissen

Ten tijde van het veldonderzoek (2005) zijn in het plangebied geen beschermde vissoorten aangetoond.

Ongewervelden

In het plangebied zijn ten tijde van het veldonderzoek (2005) geen beschermde ongewervelden aangetoond.

Flora

Er is gericht gezocht naar twee beschermde soorten vaatplanten (namelijk Dotterbloem en Brede wespenorchis), maar deze soorten zijn niet in het plangebied aangetroffen. Ook groeiplaatsen van andere beschermde soorten vaatplanten konden niet in het plangebied worden aangetoond.

4.2.3 Zandvoort-Midden

Vleermuizen

Gebouwen groot onderhoud: In de in 2009 onderzochte gebouwen zijn tijdens de vleermuisinventarisaties geen vleermuisverblijfplaatsen aangetroffen. Wel zijn ja-

gende individuen van de Gewone grootoorvleermuis en Gewone dwergvleermuis waargenomen.

Gebouwen 15-jaars ingreep: Tijdens de vleermuisinventarisaties in 2010 is, net buiten het onderzoeksgebied, een vaste verblijfplaats van een Gewone dwergvleermuis aangetroffen; het betrof een zomerverblijfplaats. In het onderzoeksgebied zelf werd, tegen de gevel van de woning aan de Jan van der Heijdenstraat 15, baltsgedrag van een gewone dwergvleermuis waargenomen. Verder zijn geen vleermuisverblijfplaatsen aangetoond. Wel werden enkele jagende individuen van de Gewone dwergvleermuis, de Gewone grootoorvleermuis en de Laatvlieger waargenomen. Het ging om enkele dieren die er gedurende korte tijd van de avond/nacht rondom de groenvoorzieningen in de wijk aan het jagen waren.

Te slopen gebouwen: In het deel van de te slopen gebouwen dat in 2011 onderzocht is, zijn geen vaste verblijfplaatsen van vleermuizen aangetroffen. Wel werden enkele jagende individuen van de Gewone dwergvleermuis en de Laatvlieger waargenomen. Het ging om enkele dieren die gedurende korte tijd van de avond/nacht rondom de groenvoorzieningen aan het jagen waren. De te slopen woningen aan de Hugo de Grootstraat (nummers 17-55 en 28-64), Herman de Ruyterstraat en de Elsje van Houweningenstraat zullen in de periode half mei - begin oktober 2013 worden onderzocht op aanwezigheid van vleermuisverblijfplaatsen.

Gebouwen hoog-niveau renovatie: De gebouwen waarvoor hoog-niveau renovatie is gepland, zullen in de periode half mei - begin oktober 2013 worden onderzocht op aanwezigheid van vleermuisverblijfplaatsen.

Vogels met een vaste verblijfplaats

Gebouwen groot onderhoud: In de in 2009 onderzochte gebouwen zijn geen vaste verblijfplaatsen van vogels aangetroffen.

Gebouwen 15-jaar ingreep: In het plangebied zijn twee vogelsoorten met een vaste verblijfplaats aangetroffen; de Huiszwaluw (*Delichon urbica*) en de Gierzwaluw (*Apus apus*). De Huiszwaluw broedt net buiten het onderzoeksgebied tegen de gevel van de woningen aan de Elsje van Houweningenstraat 17 en 22. Deze woningen staan vooralsnog niet op de planning om er onderhouds- en/of sloopwerkzaamheden aan te verrichten. Wat betreft de Gierzwaluw gaat het in ieder geval om meerdere dieren (tiental paar). Het is tijdens het onderzoek in 2010 niet duidelijk geworden in welke woningen de dieren exact broeden, maar in 2011 zijn in ieder geval twee invliegende gierzwaluwen waargenomen aan het Hugo de Grootplein 13 (zie hieronder). De overige paren broeden naar alle waarschijnlijkheid in andere woningen met kopse gevels in het onderzoeksgebied.

Te slopen gebouwen: In de te slopen woningen die in 2011 onderzocht zijn, zijn geen vaste verblijfplaatsen van vogels aangetroffen. Wel zijn tijdens de avondinventarisatie op 1 juni 2011 twee gierzwaluwen ingevlogen in de woning aan het

Hugo de Grootplein 13, direct naast één van de te slopen woningen in het plangebied aan de Adriaan Daetselaarstraat 19 (zie afbeelding 1). Deze gierzwaluwen gebruikten de openingen in de zijgevel als invliegopening. De betreffende woning is dus van belang als vaste verblijfplaats voor de Gierzwaluw.

Gebouwen hoog-niveau renovatie: De gebouwen waarvoor hoog-niveau renovatie is gepland, zullen in de periode half mei - begin oktober 2013 worden onderzocht op aanwezigheid van vaste verblijfplaatsen van vogels.

Vaatplanten

In de wijk Zandvoort-Midden zijn geen zwaarder beschermde vaatplanten aangetroffen. Tijdens de veldbezoeken die in 2013 worden uitgevoerd, zal tevens worden gelet op eventuele groeiplaatsen van beschermde soorten.

4.3 *Conclusie en aanbevelingen*

Grondgebonden zoogdieren

In de Lingewijk komen geen zwaarder beschermde grondgebonden zoogdieren voor.

Vleermuizen

In de Lingewijk is tot nu toe alleen de Gewone dwergvleermuis en de Gewone grootoorvleermuis in lage aantallen verspreid waargenomen. De Laatvlieger komt van elders. Andere soorten zijn niet waargenomen. Er zijn geen aanwijzingen geweest voor de aanwezigheid van grotere groepen. Voor de locaties die gerenoveerd gaan worden en de slooplocaties midden in de wijk zal dit niet in strijd zijn met het bestemmingsplan: bij renovatie kan de aanwezigheid van een verblijfplaats prima ingepast worden en van de slooplocaties midden in de wijk is alleen het blok aan de Elsje van Houwingenstraat niet onderzocht, maar hier zijn nooit grote aantallen gevonden. Wat betreft de Herman de Ruyterstraat zou wel sprake kunnen zijn van een grotere groep vleermuizen die in een of meer van de woningen verblijft. Omdat het minder zeldzame soorten betreft en in de nabijheid gecompenseerd kan worden zal dit eveneens niet in strijd zijn met het bestemmingsplan. Ontheffing voor het overtreden van een verbodsbepaling uit de Flora- en faunawet met betrekking tot vleermuizen, zoals het aantasten van een verblijfplaats, is alleen mogelijk in geval van dwingende redenen van groot openbaar belang (waaronder bepaalde ruimtelijke ingrepen). Omdat de Raad van State in een aantal gevallen geoordeeld heeft dat geen sprake was van dwingende redenen van groot openbaar belang, brengt het tegenwoordige Ministerie van Milieu en Infrastructuur (waar het natuurbeleid nu onder valt) naar buiten dat wanneer een verblijfplaats door het nemen van maatregelen verplaatst kan worden binnen het leefgebied van een populatie, een ontheffing niet nodig is. Wel wordt geadvi-

seerd ontheffing aan te vragen om maatregelen goed te laten keuren. Kanttekening bij dit verhaal is dat de Raad van State al een aantal malen deze werkwijze heeft afgekeurd en gesteld heeft dat wel een ontheffing nodig is. Omdat er geen alternatief is bij werkzaamheden waarbij het belang niet zwaarwegend genoeg is, houdt het Ministerie voorlopig vast aan haar eigen werkwijze. Zie bijvoorbeeld de soortenstandaard van de Gewone dwergvleermuis

http://www.google.nl/url?sa=t&rct=j&q=soortenstandaard%20gewone%20dwergvleermuis&source=web&cd=2&ved=0CDYQFjAB&url=http%3A%2F%2Fwww.hetInVloket.nl%2Ftxmpub%2Ffiles%2F%3Fp_file_id%3D2201881&ei=rk4BUcqtPI6Y1AWJsoHgDA&usq=AFQjCNFuWppubXMbf4gOZ9fPp_CNthNi8Q

Vogels

In de Lingewijk komt de Gierzwaluw voor. Mogelijk komen in de niet onderzochte delen nog soorten als de Huiszwaluw (die in de omgeving voorkomt) en de Huismus *Passer domesticus* voor. Voor de te slopen/renoveren woningen zal de aanwezigheid van deze soorten dit komend broedseizoen specifiek onderzocht worden. Door het nemen van bepaalde maatregelen uit soortenstandaards van het ministerie kunnen de plannen doorgang vinden. Hierbij valt wel dezelfde kanttekening te plaatsen als bij vleermuizen: de Raad van State oordeelt dat een ontheffing nodig is (welke in geval van vogels bij ruimtelijke ingrepen sowieso niet mogelijk is) en het Ministerie hanteert de werkwijze dat een ontheffing niet nodig is bij het nemen van de juiste maatregelen.

Er dient verder rekening gehouden te worden met het broedseizoen van vogels. Binnen deze periode (globaal van 15 maart-15 juli, soortspecifiek), maar ook daarbuiten, mogen door werkzaamheden geen broedende vogels, hun nesten of jongen verstoord worden. Aanbevolen wordt geen activiteiten zoals bomenkap, rooien van struiken en renovatie en sloop van gebouwen in de broedtijd van vogels uit te voeren, tenzij onderzoek door een deskundige heeft uitgewezen dat van broedgevallen op het moment van de activiteit geen sprake is.

Herpetofauna

In de Lingewijk komen geen zwaarder beschermde grondgebonden zoogdieren voor.

Ongewervelden

In de Lingewijk komen geen zwaarder beschermde grondgebonden zoogdieren voor.

Vaatplanten

In de Lingewijk is geen zwaarder beschermde flora waargenomen. Tijdens het veldonderzoek dit jaar zal hier voor de te renoveren/slopen delen specifiek naar gekeken worden. Het biotoop is echter niet geschikt voor zeer zeldzame soorten beschermde flora. Bij aanwezigheid van zwaarder beschermde soorten zal het gaan om meer algemene soorten als de Gele helmbloem *Pseudofumaria lutea*.

Door het nemen van bepaalde maatregelen uit een geldende gedragscode kunnen de plannen zonder problemen doorgang vinden.

Zorgplicht

Tenslotte geldt altijd de in artikel 2 voorgeschreven zorgplicht: deze houdt in dat alle mogelijke nadelige gevolgen voor (alle) planten en dieren zoveel mogelijk vermeden moeten worden (voor zover redelijk), bijvoorbeeld door een Egel (*Erinaceus europaeus*) die zich op het werkterrein bevindt te verplaatsen voordat gestart wordt met bepaalde werkzaamheden (hiervoor is eerst een inspectie te voet van het werkterrein nodig).

Bijlage 1: Tabellen soorten Flora- en faunawet

Tabel 1: Algemene soorten

Voor deze soorten geldt een vrijstelling. Er hoeft geen ontheffing van de Flora- en faunawet aangevraagd te worden, maar wel moet de zorgplicht worden nagekomen.

<u>Zoogdieren</u>	
Aardmuis	<i>Microtus agrestis</i>
Bosmuis	<i>Apodemus sylvaticus</i>
Bunzing	<i>Mustela putorius</i>
Dwergmuis	<i>Micromys minutus</i>
Dwergspitsmuis	<i>Sorex minutus</i>
Egel	<i>Erinaceus europaeus</i>
Gewone bosspitsmuis	<i>Sorex araneus</i>
Haas	<i>Lepus europaeus</i>
Hermelijn	<i>Mustela erminea</i>
Huisspitsmuis	<i>Crocidura russula</i>
Konijn	<i>Oryctolagus cuniculus</i>
Ondergrondse woelmuis	<i>Microtus subterraneus</i>
Ree	<i>Capreolus capreolus</i>
Rosse woelmuis	<i>Clethrionomys glareolus</i>
Tweekleurige bosspitsmuis	<i>Sorex coronatus</i>
Veldmuis	<i>Microtus arvalis</i>
Vos	<i>Vulpes vulpes</i>
Wezel	<i>Mustela nivalis</i>
Woelrat	<i>Arvicola terrestris</i>
<u>Reptielen en amfibieën</u>	
Bruine kikker	<i>Rana temporaria</i>
Gewone pad	<i>Bufo bufo</i>
Kleine watersalamander	<i>Lissotriton vulgaris</i>
Meerkikker	<i>Pelophylax ridibundus</i>
Middelste groene kikker	<i>Pelophylax klepton esculentus</i>
<u>Mieren</u>	
Behaarde bosmier	<i>Formica rufa</i>
Kale bosmier	<i>Formica polyctena</i>
Stronkmier	<i>Formica truncorum</i>
Zwartrugbosmier	<i>Formica pratensis</i>

Vervolg tabel 1: Algemene soorten

<u>Slakken</u>	
Wijngaardslak	<i>Helix pomatia</i>
<u>Vaatplanten</u>	
Aardaker	<i>Lathyrus tuberosus</i>
Akkerklokje	<i>Campanula rapunculoides</i>
Brede wespenorchis	<i>Epipactis helleborine</i>
Breed klokje	<i>Campanula latifolia</i>
Gewone dotterbloem	<i>Caltha palustris ssp. palustris</i>
Gewone vogelmelk	<i>Ornithogalum umbellatum</i>
Grasklokje	<i>Campanula rotundifolia</i>
Grote kaardenbol	<i>Dipsacus fullonum</i>
Kleine maagdenpalm	<i>Vinca minor</i>
Knikkende vogelmelk	<i>Ornithogalum nutans</i>
Koningsvaren	<i>Osmunda regalis</i>
Slanke sleutelbloem	<i>Primula elatior</i>
Zwanenbloem	<i>Butomus umbellatus</i>

Tabel 2: Overige soorten

Als een goedgekeurde gedragscode van toepassing is op de activiteiten geldt een vrijstelling. Er hoeft geen ontheffing van de Flora- en faunawet aangevraagd te worden, maar de activiteiten moeten aantoonbaar worden uitgevoerd zoals in de gedragscode staat. Tevens geldt de zorgplicht.

Als niet gewerkt kan worden volgens een goedgekeurde gedragscode, maar wel maatregelen genomen kunnen worden om de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats te garanderen, hoeft geen ontheffing van de Flora- en faunawet aangevraagd te worden. Om zeker te weten of de mitigerende maatregelen voldoende zijn en er inderdaad geen ontheffing nodig is, kan een ontheffing aangevraagd worden om de maatregelen (goed) te laten keuren.

Als niet gewerkt kan worden volgens een goedgekeurde gedragscode en geen maatregelen genomen kunnen worden om de functionaliteit van de voortplantings- en/of rust- en verblijfplaats te garanderen, dient een ontheffing aangevraagd te worden. De aanvraag wordt beoordeeld op de volgende punten:

- In welke mate wordt de functionaliteit van de vaste voortplantings-, rust- en/of verblijfplaats aangetast door de activiteiten?
- Komt de gunstige staat van instandhouding niet in gevaar?

Zoogdieren

Damhert	<i>Cervus dama</i>
Edelhert	<i>Cervus elaphus</i>
Eekhoorn	<i>Sciurus vulgaris</i>
Grijze zeehond	<i>Halichoerus grypus</i>
Grote bosmuis	<i>Apodemus flavicollis</i>
Steenmarter	<i>Martes foina</i>
Wild zwijn	<i>Sus scrofa</i>

Reptielen en amfibieën

Alpenwatersalamander	<i>Mesotriton alpestris</i>
Levendbarende hagedis	<i>Zootoca vivipara</i>

Dagvlinders

Moerasparelmoervlinder	<i>Euphydryas aurinia</i>
Vals heideblauwtje	<i>Lycaeides idas</i>

Vissen

Kleine modderkruiper	<i>Cobitis taenia</i>
Rivierdonderpad	<i>Cottus perifretum</i>

Vervolg tabel 2: Overige soorten

<u>Vaatplanten</u>	
Aangebrande orchis	<i>Neotinea ustulata</i>
Aapjesorchis	<i>Orchis simia</i>
Beenbreek	<i>Narthecium ossifragum</i>
Bergklokje	<i>Campanula rhomboidalis</i>
Bergnachtorchis	<i>Platanthera chlorantha</i>
Bijenorchis	<i>Ophrys apifera</i>
Blaasvaren	<i>Cystopteris fragilis</i>
Blauwe zeedistel	<i>Eryngium maritimum</i>
Bleek bosvogeltje	<i>Cephalanthera damasonium</i>
Bokkenorchis	<i>Himantoglossum hircinum</i>
Brede orchis	<i>Dactylorhiza majalis majalis</i>
Bruinrode wespenorchis	<i>Epipactis atrorubens</i>
Daslook	<i>Allium ursinum</i>
Dennenorchis	<i>Goodyera repens</i>
Duitse gentiaan	<i>Gentianella germanica</i>
Franjementiaan	<i>Gentianopsis ciliata</i>
Geelgroene wespenorchis	<i>Epipactis muelleri</i>
Gele helmblom	<i>Pseudofumaria lutea</i>
Gevlekte orchis	<i>Dactylorhiza maculata</i>
Groene nachtorchis	<i>Dactylorhiza viridis</i>
Groensteel	<i>Asplenium viride</i>
Grote keverorchis	<i>Neottia ovata</i>
Grote muggenorchis	<i>Gymnadenia conopsea</i>
Gulden sleutelbloem	<i>Primula veris</i>
Harlekijn	<i>Anacamptis morio</i>
Herfstschroeforchis	<i>Spiranthes spiralis</i>
Herfsttijloos	<i>Colchicum autumnale</i>
Hondskruid	<i>Anacamptis pyramidalis</i>
Honingorchis	<i>Herminium monorchis</i>
Jeneverbes	<i>Juniperus communis</i>
Klein glaskruid	<i>Parietaria judaica</i>
Kleine keverorchis	<i>Neottia cordata</i>
Kleine zonnedauw	<i>Drosera intermedia</i>
Klokjesgentiaan	<i>Gentiana pneumonanthe</i>
Kluwenklokje	<i>Campanula glomerata</i>
Koraalwortel	<i>Corallorrhiza trifida</i>
Kruisbladgentiaan	<i>Gentiana cruciata</i>
Lange ereprijs	<i>Veronica longifolia</i>
Lange zonnedauw	<i>Drosera anglica</i>
Mannetjesorchis	<i>Orchis mascula</i>

Vervolg tabel 2: Overige soorten

Maretak	<i>Viscum album</i>
Moeraswespenorchis	<i>Epipactis palustris</i>
Muurbloem	<i>Erysimum cheiri</i>
Parnassia	<i>Parnassia palustris</i>
Pijlscheefkelk	<i>Arabis hirsuta sagittata</i>
Poppenorchis	<i>Orchis anthropophora</i>
Prachtklokje	<i>Campanula persicifolia</i>
Purperorchis	<i>Orchis purpurea</i>
Rapunzelklokje	<i>Campanula rapunculus</i>
Rechte driehoeksvaren	<i>Gymnocarpium robertianum</i>
Rietorchis	<i>Dactylorhiza majalis praetermissa</i>
Ronde zonnedauw	<i>Drosera rotundifolia</i>
Rood bosvogeltje	<i>Cephalanthera rubra</i>
Ruig klokje	<i>Campanula trachelium</i>
Schubvaren	<i>Asplenium ceterach</i>
Slanke gentiaan	<i>Gentianella amarella</i>
Soldaatje	<i>Orchis militaris</i>
Spaanse ruiter	<i>Cirsium dissectum</i>
Spindotterbloem	<i>Caltha palustris araneosa</i>
Steenanjer	<i>Dianthus deltoides</i>
Steenbreekvaren	<i>Asplenium trichomanes</i>
Stengelloze sleutelbloem	<i>Primula vulgaris</i>
Stengelomvattend havikskruid	<i>Hieracium amplexicaule</i>
Stijf hardgras	<i>Catapodium rigidum</i>
Tongvaren	<i>Asplenium scolopendrium</i>
Valkruid	<i>Arnica montana</i>
Veenmosorchis	<i>Hammarbya paludosa</i>
Veldgentiaan	<i>Gentianella campestris</i>
Veldsalie	<i>Salvia pratensis</i>
Vleeskleurige orchis	<i>Dactylorhiza incarnata</i>
Vliegenorchis	<i>Ophrys insectifera</i>
Vogelnestje	<i>Neottia nidus-avis</i>
Voorjaarsadonis	<i>Adonis vernalis</i>
Wantsenororchis	<i>Anacamptis coriophora</i>
Waterdrieblad	<i>Menyanthes trifoliata</i>
Weideklokje	<i>Campanula patula</i>
Welriekende nachtorchis	<i>Platanthera bifolia</i>
Wilde gagele	<i>Myrica gale</i>
Wilde kievitbloem	<i>Fritillaria meleagris</i>
Wilde marjolein	<i>Origanum vulgare</i>
Wit bosvogeltje	<i>Cephalanthera longifolia</i>
Witte muggenorchis	<i>Pseudorchis albida</i>

Vervolg tabel 2: Overige soorten

Zinkviooltje	<i>Viola lutea calaminaria</i>
Zomerklokje	<i>Leucojum aestivum</i>
Zwartsteel	<i>Asplenium adiantum-nigrum</i>

Kevers

Vliegend hert	<i>Lucanus cervus</i>
---------------	-----------------------

Kreeftachtigen

Rivierkreeft	<i>Astacus astacus</i>
--------------	------------------------

Soorten van Tabel 3: Soorten bijlage 1 AMvB/ bijlage IV HRL

Als maatregelen genomen kunnen worden om de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats te garanderen, hoeft geen ontheffing van de Flora- en faunawet aangevraagd te worden. Om zeker te weten of de mitigerende maatregelen voldoende zijn en er inderdaad geen ontheffing nodig is, kan een ontheffing aangevraagd worden om de maatregelen (goed) te laten keuren.

Als geen maatregelen genomen kunnen worden om de functionaliteit van de voortplantings- en/of rust- en verblijfplaats te garanderen, dient een ontheffing aangevraagd te worden op grond van een wettelijk belang uit artikel 2 van het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten (soorten bijlage 1 AMvB) of uit de Habitatrichtlijn (soorten bijlage IV HRL).

Deze belangen zijn:

- *Bescherming van flora en fauna (b)*
- *Volksgesondheid of openbare veiligheid (d)*
- *Dwingende reden van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en voor het milieu wezenlijk gunstige effecten (e)*
- En alléén voor soorten van bijlage 1 AMvB:
- *Uitvoering werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling (j)*

De aanvraag wordt beoordeeld op de volgende punten:

- In welke mate wordt de functionaliteit van de vaste voortplantings-, rust- en/of verblijfplaats aangetast door de activiteiten?
- Is er een wettelijk belang (belang b, d, e of j)?
- Is er een bevredigende oplossing?
- Komt de gunstige staat van instandhouding niet in gevaar?

Soorten bijlage 1 AMvB:

Zoogdieren

Boommarter	<i>Martes martes</i>
Das	<i>Meles meles</i>
Eikelmuis	<i>Eliomys quercinus</i>
Gewone zeehond	<i>Phoca vitulina</i>
Veldspitsmuis	<i>Crocidura leucodon</i>
Waterspitsmuis	<i>Neomys fodiens</i>

Reptielen en amfibieën

Adder	<i>Vipera berus</i>
Hazelworm	<i>Anguis fragilis</i>
Ringslang	<i>Natrix natrix</i>
Vinpootsalamander	<i>Lissotriton helveticus</i>
Vuursalamander	<i>Salamandra salamandra</i>

Vervolg tabel 3: Soorten bijlage 1 AMvB/ bijlage IV HRL

Vervolg soorten bijlage 1 AMvB:

Vissen

Beekprik	<i>Lampetra planeri</i>
Bittervoorn	<i>Rhodeus amarus</i>
Elrits	<i>Phoxinus phoxinus</i>
Gestippelde alver	<i>Alburnoides bipunctatus</i>
Grote modderkruiper	<i>Misgurnus fossilis</i>

Dagvlinders

Bruin dikkopje	<i>Erynnis tages</i>
Dwergblauwtje	<i>Cupido minimus</i>
Dwergdikkopje	<i>Thymelicus acteon</i>
Groot geaderd witje	<i>Aporia crataegi</i>
Grote ijsvogelvlinder	<i>Limenitis populi</i>
Heideblauwtje	<i>Plebeius argus</i>
Iepenpage	<i>Satyrium w-album</i>
Kalkgraslanddikkopje	<i>Spialia sertorius</i>
Keizersmantel	<i>Argynnis paphia</i>
Klaverblauwtje	<i>Polyommatus semiargus</i>
Purperstreepparelmoervlinder	<i>Brenthis ino</i>
Rode vuurvlinder	<i>Lycaena hippothoe</i>
Rouwmantel	<i>Nymphalis antiopa</i>
Tweekleurig hooibeestje	<i>Coenonympha arcania</i>
Veenbesparelmoervlinder	<i>Euphydryas aurinia</i>
Veenhooibeestje	<i>Coenonympha tullia</i>
Veldparelmoervlinder	<i>Melitaea cinxia</i>
Woudparelmoervlinder	<i>Melitaea diamina</i>
Zilvervlek	<i>Bolaria euphrosyne</i>

Vaatplanten

Groot zeegras	<i>Zostera marina</i>
---------------	-----------------------

Soorten bijlage IV HRL:

Zoogdieren

Bechsteins vleermuis	<i>Myotis bechsteinii</i>
Bever	<i>Castor fiber</i>
Bosvleermuis	<i>Nyctalus leisleri</i>
Brandts vleermuis	<i>Myotis brandtii</i>
Bruinvis	<i>Phocoena phocoena</i>

Vervolg tabel 3: Soorten bijlage 1 AMvB/ bijlage IV HRL

Vervolg soorten bijlage IV HRL:

Franjestaart	<i>Myotis nattereri</i>
Gewone baardvleermuis	<i>Myotis mystacinus</i>
Gewone dolfijn	<i>Delphinus delphis</i>
Gewone dwergvleermuis	<i>Pipistrellus pipistrellus</i>
Gewone grootoorvleermuis	<i>Plecotus auritus</i>
Grijze grootoorvleermuis	<i>Plecotus austriacus</i>
Grote hoefijzerneus	<i>Rhinolophus ferrumequinum</i>
Hamster	<i>Cricetus cricetus</i>
Hazelmuis	<i>Muscardinus avellanarius</i>
Ingekorven vleermuis	<i>Myotis emarginatus</i>
Kleine dwergvleermuis	<i>Pipistrellus pygmaeus</i>
Kleine hoefijzerneus	<i>Rhinolophus hipposideros</i>
Laatvlieger	<i>Eptesicus serotinus</i>
Lynx	<i>Lynx lynx</i> spp. <i>lynx</i>
Meervleermuis	<i>Myotis dasycneme</i>
Mopsvleermuis	<i>Barbastella barbastellus</i>
Noordse woelmuis	<i>Microtus oeconomus</i>
Otter	<i>Lutra lutra</i>
Rosse vleermuis	<i>Nyctalus noctula</i>
Ruige (Nathusius') dwergvleermuis	<i>Pipistrellus nathusii</i>
Tuimelaar	<i>Tursiops truncatus</i>
Tweekleurige vleermuis	<i>Vespertilio murinus</i>
Vale vleermuis	<i>Myotis myotis</i>
Waternvleermuis	<i>Myotis daubentonii</i>
Wilde kat	<i>Felis silvestris</i>
Witflankdolfijn	<i>Lagenorhynchus acutus</i>
Witsnuitdolfijn	<i>Lagenorhynchus albirostris</i>

Reptielen en amfibieën

Boomkikker	<i>Hyla arborea</i>
Geelbuikvuurpad	<i>Bombina variegata</i>
Gladde slang	<i>Coronella austriaca</i>
Heikikker	<i>Rana arvalis</i>
Kamsalamander	<i>Triturus cristatus</i>
Knoflookpad	<i>Pelobates fuscus</i>
Muurhagedis	<i>Podarcis muralis</i>
Poelkikker	<i>Pelophylax lessonae</i>
Rugstreepad	<i>Epidalea calamita</i>
Vroedmeesterpad	<i>Alytes obstetricans</i>
Zandhagedis	<i>Lacerta agilis</i>

Vervolg tabel 3: Soorten bijlage 1 AMvB/ bijlage IV HRL

Vervolg soorten bijlage IV HRL:

Dagvlinders

Donker pimpernelblauwtje	<i>Maculinea nausithous</i>
Grote vuurvlinder	<i>Lycaena dispar</i>
Pimpernelblauwtje	<i>Maculinea teleius</i>
Tijmblauwtje	<i>Maculinea arion</i>
Zilverstreephoibeestje	<i>Coenonympha hero</i>

Libellen

Bronslibel	<i>Oxygastra curtusii</i>
Gaffellibel	<i>Ophiogomphus cecilia</i>
Gevlekte witsnuitlibel	<i>Leucorrhinia pectoralis</i>
Groene glazenmaker	<i>Aeshna viridis</i>
Noordse winterjuffer	<i>Sympecma paedisca</i>
Oostelijke witsnuitlibel	<i>Leucorrhinia albifrons</i>
Rivierrombout	<i>Gomphus flavipes</i>
Sierlijke witsnuitlibel	<i>Leucorrhinia caudalis</i>

Vissen

Houting	<i>Coregonus maraena</i>
Steur	<i>Acipenser sturio</i>

Vaatplanten

Drijvende waterweegbree	<i>Luronium natans</i>
Groenknolorchis	<i>Liparis loeselii</i>
Kruipend moerasscherm	<i>Apium repens</i>
Zomerschroeforchis	<i>Spiranthes aestivalis</i>

Kevers

Brede geelrandwaterroofkever	<i>Dytiscus latissimus</i>
Gestreepte waterroofkever	<i>Graphoderus bilineatus</i>
Heldenbok	<i>Cerambyx cerdo</i>
Juchtleerkever	<i>Osmoderma eremita</i>

Tweekleppigen

Bataafse stroommossel	<i>Unio crassus</i>
Platte schijfhoren	<i>Anisus vorticulus</i>

Bijlage 2: Vogels en de Flora- en faunawet

Als maatregelen genomen kunnen worden om de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats te garanderen, hoeft geen ontheffing van de Flora- en faunawet aangevraagd te worden. Om zeker te weten of de mitigerende maatregelen voldoende zijn en er inderdaad geen ontheffing nodig is, kan een ontheffing aangevraagd worden om de maatregelen (goed) te laten keuren.

Als geen maatregelen genomen kunnen worden om de functionaliteit van de voortplantings- en/of rust- en verblijfplaats te garanderen, dient een ontheffing aangevraagd te worden op grond van een wettelijk belang uit de Vogelrichtlijn.

Deze belangen zijn:

- *Bescherming van flora en fauna (b)*
- *Veiligheid van het luchtverkeer (c)*
- *Volksgezondheid of openbare veiligheid (d)*

De aanvraag wordt beoordeeld op de volgende punten:

- In welke mate wordt de functionaliteit van de vaste voortplantings-, rust- en/of verblijfplaats aangetast door de activiteiten?
- Is er een wettelijk belang (belang b, c en d)?
- Is er een bevredigende oplossing?
- Komt de gunstige staat van instandhouding niet in gevaar?

Bescherming van vogelnesten

Artikel 11 van de Flora- en faunawet luidt:

“Het is verboden nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren”.

Tijdens de werkzaamheden moet rekening gehouden worden met het broedseizoen van vogels. De Flora- en faunawet kent geen standaardperiode voor het broedseizoen. Het gaat er om of er sprake is van een broedgeval. De meeste vogels maken elk broedseizoen een nieuw nest of zijn in staat om een nieuw nest te maken. Deze vogelnesten voor eenmalig gebruik vallen alleen tijdens het broedseizoen (grofweg half maart-half juli) onder de bescherming van artikel 11 van de Flora- en faunawet. Voor deze soorten is geen ontheffing nodig voor werkzaamheden buiten het broedseizoen en ook niet als maatregelen worden getroffen die voorkomen dat deze soorten zich op de bouwplaats vestigen tijdens het broedseizoen.

Een (beperkt) aantal soorten bewoont het nest echter permanent of keert elk jaar terug naar hetzelfde nest. Verblijfplaatsen van deze vogelsoorten zijn *jaarrond* beschermd:

Nesten die het hele jaar door zijn beschermd

Voor de volgende categorieën gelden de verbodsbepalingen van artikel 11 van de Flora- en faunawet het *gehele* seizoen:

1. Nesten die, behalve gedurende het broedseizoen als nest, buiten het broedseizoen in gebruik zijn als vaste rust- en verblijfplaats (voorbeeld: Steenuil).

2. Nesten van koloniebroeders die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk zijn van bebouwing of biotoop. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar (voorbeeld: Roek, Gierzwaluw en Huismus).
3. Nesten van vogels, zijnde geen koloniebroeders, die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar (voorbeeld: Ooievaar, Kerkuil en Slechtvalk).
4. Vogels die jaar in jaar uit gebruik maken van hetzelfde nest en die zelf niet of nauwelijks in staat zijn een nest te bouwen (voorbeeld: Boomvalk, Buizerd en Ransuil).

Nesten die *niet* het hele jaar door zijn beschermd

5. Nesten van vogels die weliswaar vaak terugkeren naar de plaats waar zij het jaar daarvoor hebben gebroed of de directe omgeving daarvan, maar die wel over voldoende flexibiliteit beschikken om, als de broedplaats verloren is gegaan, zich elders te vestigen. Categorie 5-soorten vragen extra onderzoek, ook al zijn hun nesten niet jaarrond beschermd; deze soorten zijn namelijk *wel* jaarrond beschermd als zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden dat rechtvaardigen.

Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten die momenteel door het Ministerie van Infrastructuur en Milieu (IenM) wordt gehanteerd:

Nesten van de volgende soorten zijn jaarrond beschermd indien ze nog in functie zijn:

Boomvalk	<i>Falco subbuteo</i>
Buizerd	<i>Buteo buteo</i>
Gierzwaluw	<i>Apus apus</i>
Grote gele kwikstaart	<i>Motacilla cinerea</i>
Havik	<i>Accipiter gentilis</i>
Huisemus	<i>Passer domesticus</i>
Kerkuil	<i>Tyto alba</i>
Oehoe	<i>Bubo bubo</i>
Ooievaar	<i>Ciconia ciconia</i>
Ransuil	<i>Asio otus</i>
Roek	<i>Corvus frugilegus</i>
Slechtvalk	<i>Falco peregrinus</i>
Sperwer	<i>Accipiter nisus</i>
Steenuil	<i>Athene noctua</i>
Wespendief	<i>Pernis apivorus</i>
Zwarte wouw	<i>Milvus migrans</i>

Nesten van de volgende soorten zijn niet jaarrond beschermd (categorie 5), maar hiervan is inventarisatie wel gewenst:

Blauwe reiger	<i>Ardea cinerea</i>
Boerenwaluw	<i>Hirundo rustica</i>
Bonte vliegenvanger	<i>Ficedula hypoleuca</i>
Boomklever	<i>Sitta europaea</i>
Boomkruiper	<i>Certhia brachydactyla</i>
Bosuil	<i>Strix aluco</i>
Brilduiker	<i>Bucephala clangula</i>
Draaihals	<i>Jynx torquilla</i>
Eider	<i>Somateria mollissima</i>
Ekster	<i>Pica pica</i>
Gekraagde roodstaart	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>
Glanskop	<i>Parus palustris</i>
Grauwe vliegenvanger	<i>Muscicapa striata</i>
Groene specht	<i>Picus viridis</i>
Grote bonte specht	<i>Dendrocopos major</i>
Hop	<i>Upupa epops</i>
Huiswaluw	<i>Delichon urbica</i>
IJsvogel	<i>Alcedo atthis</i>
Kleine bonte specht	<i>Dendrocopos minor</i>
Kleine vliegenvanger	<i>Ficedula parva</i>
Koolmees	<i>Parus major</i>
Kortsnavelboomkruiper	<i>Certhia familiaris macrodactyla</i>
Oeverwaluw	<i>Riparia riparia</i>
Pimpelmees	<i>Parus caeruleus</i>
Raaf	<i>Corvus corax</i>
Ruigpootuil	<i>Aegolius funereus</i>
Spreeuw	<i>Sturnus vulgaris</i>
Tapuit	<i>Oenanthe oenanthe</i>
Torenvalk	<i>Falco tinnunculus</i>
Zeearend	<i>Haliaeetus albicilla</i>
Zwarte kraai	<i>Corvus corone</i>
Zwarte mees	<i>Parus ater</i>
Zwarte roodstaart	<i>Phoenicurus ochruros</i>
Zwarte specht	<i>Dryocopus martius</i>

Bijlage 3: Vleermuizen en de Flora- en faunawet

Vleermuizen en hun leefgebied zijn beschermd door de Flora- en faunawet. In geval van bestendig beheer en onderhoud en/of een ruimtelijke ingreep moet ruim van tevoren bekeken worden of deze plannen een nadelige invloed kunnen hebben op vleermuizen en hoe hiermee omgegaan moet worden.

Verblijfplaatsen

Vleermuizen maken het hele jaar door gebruik van verschillende verblijfplaatsen (o.a. in bomen en gebouwen). Grofweg zijn vleermuisverblijfplaatsen op te delen in winterverblijfplaats (waar overwinterd wordt), dagkwartieren (waar de mannetjes in de kraamkolonieperiode overdag zitten, alleen of in kleine groepjes), kraamkolonies (vrouwjes en hun jongen, vaak in grote groepen), paarverblijven (waar gepaard wordt, vaak in het najaar, soms gelijk aan de winterverblijfplaats) en tussenkwartieren (gebruikt in de periode tussen overwinteren en de zomerperiode in). Per type verblijfplaats gebruiken vleermuizen vaak meerdere verblijven waar tussen gewisseld wordt, bijvoorbeeld wanneer elders het klimaat geschikter is of om aan parasieten te ontkomen. Vleermuizen zijn wel zeer honkvast wat betreft de diverse verblijven die ze gebruiken. Dit betekent dat hun verblijven belangrijk zijn voor instandhouding van de populatie en dat deze daarom beschermd worden door de Flora- en faunawet.

Sinds mei 2009 is het Vleermuisprotocol vastgesteld. Dit is opgesteld door het Netwerk Groene Bureaus en de Zoogdiervereniging VZZ in overleg met de Dienst Landelijk Gebied (DLG) en de Gegevensautoriteit Natuur (GaN). Het protocol dient als leidraad voor het bepalen hoe en hoe vaak geïnventariseerd moet worden om te voldoen aan de Flora- en faunawet. In februari 2012 is het protocol aangepast. Let op: voor het bepalen of een gebouw of een potentieel geschikte boom van belang is als vleermuisverblijfplaats, is over het algemeen een relatief langlopend onderzoek nodig (van half mei t/m september/oktober) en zijn gemiddeld 4 tot 7 bezoeken nodig.

Maatregelen zijn nodig:

- indien sprake is van een verblijfplaats die van significant belang is of zou kunnen zijn en/of;
- indien vleermuizen aangetroffen zijn.

Er is over het algemeen sprake van een significant belangrijke verblijfplaats (ook wel vaste verblijfplaats genoemd, een verblijfplaats die van belang is voor een populatie) als:

- er sprake is van een kraamkolonie;
- er sprake is van een belangrijke overwinteringsplaats of paarplaats;
- er geen alternatieve verblijfplaatsen in de directe omgeving beschikbaar zijn;
- de gunstige staat van instandhouding van de (populatie van) de soort in het geding is bij het verdwijnen van de verblijfplaats.

De te nemen maatregelen moeten er voor zorgen dat verbodsbepalingen uit de Flora- en faunawet niet overtreden worden. Dit betekent dat er geen dieren gedood, verwond of ac-

tief verstoord mogen worden en dat in geval van significant belangrijke verblijfplaatsen deze behouden blijven of anders tijdig op een goede manier vervangen worden. De functie die het leefgebied voor de betreffende populatie vervult moet onverminderd blijven bestaan.

Om te voorkomen dat dieren gedood, verwond of actief verstoord worden, kunnen de volgende maatregelen nodig zijn:

- niet slopen in de winterslaaperperiode (in deze periode kan zelden met zekerheid worden vastgesteld dat vleermuizen afwezig zijn in een potentieel geschikt en onoverzichtelijk object, omdat ze dan ook 's nachts passief zijn. Dat maakt ze in deze periode overigens extra kwetsbaar);
- vlak voor de sloop onderzoeken of er individuen aanwezig zijn in het te slopen object. Zijn deze wel aanwezig dan geldt dat in geval van een significant belangrijke verblijfplaats gewacht moet worden tot het dier of de dieren weg zijn, anders kan het dier/kunnen de dieren ook passief verjaagd worden (door verstoring van het microklimaat of 's nachts dichten van de invliegopening) mits zij niet verwond, gedood of actief verstoord worden.

Bij het verdwijnen van een verblijfplaats dient een ontheffing aangevraagd te worden bij het Ministerie van IenM (Dienst Regelingen). Onderdeel van deze ontheffingsaanvraag is een activiteitenplan waarin maatregelen beschreven staan die genomen worden om de nadelige effecten, als gevolg van de voorgenomen plannen, op vleermuizen zoveel mogelijk te voorkomen/verminderen. De te nemen maatregelen kunnen bijvoorbeeld bestaan uit het aanbieden van inpandige voorzieningen in nieuwbouw, zodat deze geschikt is voor vleermuizen om in te verblijven.

Jachtgebied en vliegroutes

Naast verblijfplaatsen bestaat het leefgebied van vleermuizen uit foerageergebied en vliegroutes (vaak bomenrijen of waterlopen). Deze zijn ook beschermd als zij van significant belang zijn. Zij gelden als significant belangrijk indien bij aantasting de functionaliteit van de verblijfplaats(en) in het geding komt. Is dat het geval, dan zijn maatregelen nodig die dit voorkomen, anders is een ontheffing nodig. Ook hier geldt dat deze alleen verstrekt wordt in geval van projecten waarbij sprake is van groot openbaar belang.